

РУЧНА ЗАЛОГА

доцент др Снежана Дабић Никићевић

Појам и значај ручне залогe

- Дефиниција: заложно право на покретној ствари које настаје предајом заложене ствари у државину заложног повериоца, а он се може наплатити из вредности заложене ствари ако дужник не испуни обавезу о доспелости.
- Државинско заложно право на покретности – отуд називи залогодавац и залогопримац (а не власник предмета залогe и заложни поверилац).
- Не мора постојати непосредна државина (што је јасно из могућности даљег залагања исте ствари), али је битно да не постоји непосредна државина залогодавца.
- Типично стварно право – иако је регулисано у ЗОО (уговор о ручној залози).
- Значај: у пословној пракси је ограничен, битан за ломбардни кредит и рад залагаоница.

Потраживање обезбеђено ручном залогом

- ЗОО не уређује посебно, помиње само да може бити и условно/будуће.
- Новчано потраживање, по природи ствари, а ако је изражено у страној валути, сматра се да је уговорена валутна клаузула.
- Неновчано? Не, јер заложно право подразумева намирење уновчењем добијене вредности заложене ствари.
- Главница, камате, трошкови очувања заложене ствари и трошкови остварења наплате потраживања.
- Чл. 972 ЗОО: протезање заложног покрића и на уговорне обавезе између залогодавца и залогопримца настале после закључења уговора о залози, а које доспевају пре намирења изворно обезбеђеног потраживања.
- Застарело потраживање? Само за свој дуг. Давање залоге представља одрицање од застарелости.

Предмет ручне залогe

- Покретна ствар, али не и бродови / ваздухоплови / дематеријализоване ХоВ.
- У промету.
- Индивидуално одређена или индивидуализована (укључујући и новац).
- Непотрошна – упоредно право познаје неправу залогу тзв. *pignus irregulare* (на потрошним стварима) - залогодавац стиче својину на предмету залогe уз обавезу да залогодавцу врати исту количину исте врсте ствари.
- Сувласнички удео? ЗОО не уређује, теоријски ставови различити.
- Сви саставни делови и припаци – онолико колико је предато.

Стицање ручне залоге

- Најчешће настаје уговором, али може настати и на основу судске одлуке и по самом закону.
- *Iustus titulus*:
 - пуноважан уговор о ручној залози закључен између залогодавца (власника ствари која се даје у залог) и залогопримца
 - консенсуалан – проблеми у пракси због погрешног разумевања уговора о ручној залози (консенсуалан) и ручне залоге (стварно право које настаје тек предајом ствари)
- *Modus acquirendi* – предаја ствари или обавештење и налог (код поновног залагања).
- Врсте предаје? Скоро све. Проблем да ли је могућ и *constitutum possessorium*.
- Стицање од невластника? Сматра се да може, али само у случају када је невластнику власник поверио ствар.
- Одржајем?

Права и обавезе у фази обезбеђења

□ Права и обавезе залогопримца:

- Право на државину.
- Обавеза на чување ствари (пажња доброг домаћина/привредника).
- Право да прибира плодове (износ од прихода од плодова смањује дуг) – диспозитивно правило, може се уговорити другачије.
- Нема право на употребу (осим ако се другачије уговори – антихреза) – одговара за случајну пропаст ствари или оштећење ствари ако употребљава без дозволе.
- Право на допуну залогe (последица одговорности за материјалне и правне недостатке и доказ да законодавац уговор о ручној залози посматра као теретни) – ако ствар има мане које јој смањују вредност – недостатак мора да постоји у тренутку заснивања залогe.

Права и обавезе у фази обезбеђења

- Право да захтева превремену продају заложене ствари (пре доспелости) због кварења заложене ствари или због пада њене вредности из других разлога – посредством суда (депоновање довољног дела продајне цене).
- Обавеза да се ствар врати залогодавцу (или трећем по налогу залогодавца) чим потраживање буде исплаћено.
- Право намирења из вредности заложене ствари (о чему ће бити речи касније).
- Право првенства – пре осталих хирограферних (необезбеђених) поверилаца и пре осталих заложних поверилаца (о редоследу између ручне и регистроване залогe касније).
- Право следовања.

Права и обавезе у фази обезбеђења

□ Права и обавезе залогодавца:

- Право на превремену продају - ово право има и залогодавац, али није везано за кварљивост робе или губљење вредности робе већ нпр. случај када нађе доброг купца – захтева продају посредством суда да би купац могао да стекне право својине без терета, а мимо суда може свакако, само купац стиче својину с теретом.
- Право да захтева одузимање заложене ствари од залогопримца и предају трећем лицу на чување за залогопримца – ако залогопримац провреди своју обавезу чувања ствари или употребљава без дозволе или даје ствар другоме без дозволе...
- Право на замену заложене ствари уколико се ствар квари или из других разлога губи своју вредност – преко суда.

Располагање ручном залогом

- Две врсте располагања: уступање (цесија) обезбеђеног потраживања и подзалога.
- Уступање обезбеђеног потраживања:
 - по сили закона прелази и заложно право (акцесорност у припадању)
 - сагласност дужника? Не за цесију, али ако није обавештен о цесији, ослобађа се дуга који је платио старом повериоцу
 - сагласност залогодавца? Да, да би се заложена ствар предала новом повериоцу у државину
 - ако да сагласност, стари поверилац потпуно излази из правног односа, а нови ступа на његово место
 - ако не да сагласност, потраживање прелази на новог повериоца, али стари поверилац остаје држалац ствари (он мора да чува ствар, врати је залогодавцу...) – прелази и заложно право на новог повериоца, али стари остаје држалац
 - ако залогодавац не да сагласност, а дужник услови исплату дуга предајом ствари, дужник може доћи у ситуацију да износ потраживања положи у судски или јавнобележнички депозит, уз налог да се исплати потраживање тек уз доказ да је заложена ствар враћена залогодавцу.
 - уступање потраживања ради обезбеђења – пријемник је дужан да се стара о наплати уступљеног потраживања и да преда евентуални вишак уступиоцу (кад наплати свој део) – прелазни облик према подзалози, уз разлику да овде уступилац престаје да буде поверилац.

Располагање ручном залогом

□ Подзалога

- залагање потраживања обезбеђеног залогом – као акцесорно прелази и (под)заложно право
- подзалогопримац може да уновчи предмет залогe ако дужник не плати потраживање о доспелости залогопримцу-подзалогодавцу, без обзира да ли је заложена ствар у његовој непосредној државини или није
- сагласност дужника? Није потребна да би се потраживање заложило.
- сагласност залогодавца? Да, да би се ствар предала у подзалогу:
 - ако дâ сагласност, непосредна државина прелази на подзалогопримца (уједно и обавеза чувања ствари, враћања...), он тад држи за себе и подзалогодавца – дужник треба да плати подзалогопримцу и он му враћа заложену ствар
 - ако не дâ сагласност, непосредна државина остаје код подзалогодавца (и с тим повезане обавезе чувања и враћања), он ствар чува за себе и подзалогопримца – како од настанка подзалогe дужник може само подзалогопримцу да исплаћује потраживање, а он нема ствар код себе да му врати већ је она код подзалогодавца, дужнику преостаје да тада дуг плати у судски или јавнобележнички депозит уз налог да се положени новац преда залогопримцу онда када покаже доказ да је заложена ствар враћена залогодавцу

Ред првенства различитих заложних права

- У одређеној мери се одступа од правила *prior tempore potior iure*.
- Изворно је чл. 31 Закона о регистрованој залози предвиђао да ручна залога ужива првенство у односу на доцније заложно право уписано у Регистар залоге, само ако се заснива на уговору о залози који је закључен у писменој форми и оверен у суду или у другом органу овлашћеном за оверавање потписа.
- Измене Закона о регистрованој залози из 2019. године: ако је ручна залога настала пре регистроване, имаће приоритет само уколико је и уписана у Регистар залоге пре регистроване залоге – дакле гледа се моменат уписа (иако заложно право настаје предајом ствари, приоритет ужива тек ако се упише – ако се не упише онда нема приоритета).
- Публицитетна функција предаје код ручне залоге губи донекле на свом значају.

Фаза намирења

- Наступа о доспелости обезбеђеног потраживања, ако не буде намирено.
- Подразумева поступак уновчења предмета ручне залоге и намирење обезбеђеног потраживања из тако добијеног износа.
- Начело официјелности – суд контролише поступак
- Вансудска продаја у нашем праву само изузетно:
 - ако ствар има прописану цену, а уговором је предвиђено да залогопримац може да прода по тој цени;
 - ако је реч о уговору о залози датој за обезбеђење потраживања из уговора у привреди – јавна продаја уз обавезу да о томе упозори дужника и залогодавца најмање 8 дана унапред, а може и по текућој цени (ако има тржишну или берзанску цену) уз обавезу да упозори дужника и залогодавца 8 дана унапред.

Фаза намирења

□ Судска продаја:

- извршна исправа (парнични поступак или да се уговор о ручној залози сачини у облику јавнобележничког записа или солемнизоване приватне исправе);
- извршни поступак се спроводи по правилима за извршење на покретним стварима;
- залогопримац може тражити од суда да донесе одлуку да ствар прода на јавној продаји или по текућој цени (ако има тржишну/берзанску цену), а ако би трошкови јавне продаје били несразмерно велики, онда суд може дозволити да залогопримац прода ствар по цени утврђеној проценом стручњака или да је задржи за себе по тој цени.

Престанак ручне залогe

- Престанак обезбеђеног потраживања (акцесорност у престанку): исплата, конфузија, компензација, новација, смрт уговорника (ако је *intuitu personae*), опрост дуга, накнадна нескривљена немогућност испуњења...
- Престанак ручне залогe независно од престанка потраживања:
 - ЗОО предвиђа само 1 случај – губитак државине залогопримца, али је то правило непрецизно – битан је трајан губитак државине односно захтева за враћање државине (нпр. треће савесно лице стекне својину на ствари)
 - пропаст ствари – могућа евентуална реална суброгација
 - одрицањем од залогe (не значи истовремено и опрост дуга)
 - консолидација (поверилац и власник ствари у једном лицу)
 - продаја предмета залогe без обзира да ли је потраживање намирено
 - истеком раскидног рока или испуњењем раскидног услова

Заштита ручне залоге

□ Државинска заштита:

- према трећим лицима и залогодавцу
- судска заштита и самопомоћ

□ Петиторна заштита:

- *actio pignoratitia, actio hypothecaria, vindicatio pignoris*
- тражи се предаја ствари